

translationem reliquiarum S. Babylæ martyris; item Mediolani, sub S. Ambrosio, ad deferenda corpora SS. Gervasii et Protasii. Postea institutæ sunt processiones aliæ ordinariæ et aliæ extraordinariæ; modo in signum lætitiæ, v. g., in honorem B. Mariæ Virginis vel alicujus sancti; modo in signum luctus et pœnitentiæ, ut processiones S. Marci et Rogationum. Aliæ denique fieri solebant certis diebus in claustris monasteriorum, ad benedicendas vel purificandas cellas monachorum, ante Missam: idem factum est in parochiis, percurrendo habitationes ecclesiæ proximiores, et in solemnioribus festis habitationes remotiores: hinc firmata est consuetudo aliquam processionem Missæ parochiali præmittendi, juxta morem ecclesiarum.

Non præmittuntur autem processiones Missis votivis absque speciali episcopi concessione, nec Missæ coram SS. Sacramento exposito celebratæ.

P. II. Cantus, musica, organum.

Certum est apud Judæos magnam existisse cantorum et musicorum multitudinem, ad laudes Dei decantandas atque celebrandas. In primordiis Ecclesiæ psalmos et hymnos in conventu fidelium decantatos fuisse constat ex verbis Apostoli, Eph. v, 19: *Loquentes vobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino*. Quæ verba de mutuo et alterno cantu intelligenda esse interpretes docent, ait card. Bona, *de Rebus liturgicis*, l. 4, cap. 25, n. 19.

« De hymnis et psalmis canendis ipsius Domini et » Apostolorum habemus documenta, et exempla, et præcepta, » inquit S. Aug., Epist. 55, n. 38, t. II, col. 142. S. Amb., ad consolationem fidelium in ecclesia exultantium, hymnos et psalmos secundum morem ecclesiarum Orientalium cantari præcepit, quem morem ecclesiæ Occidentales ab ecclesia Mediolanensi mutuaverunt, non quod antea non canerent, sed quia modus erat novus: ille cantus dictus est Ambrosianus. S. Gregorius Magnus

aliam excogitavit cantandi methodum qua omnes plane et unisono canebant: unde cantus iste appellatus fuit *planus cantus*, et cantus Gregorianus. Per totam ecclesiam Latinam fuit adoptatus; sed erat difficillimus.

Anno 1022, *Guido Aretanus*, monachus S. Benedicti, novam cantus et musicæ rationem cum omnium admiratione edocuit: ope enim sex notarum quibus sonos exprimi posse monstravit, sicut sermo scriptura pingitur, puer balbutiens, sine ullo negotio, intra paucos menses ediscit quod homo grandævus et multo ingenio pollens pluribus annis vix addiscere potuisset.

Musica est scientia sonorum, seu ars commensurandi quantitatem quoad sonos. Duplex est, vocalis et instrumentalis; vocalis continet concentum, id est, harmoniam, seu melodiam, rhythmum et poesim; instrumentalis vero complectitur *euchordicam*, quæ fit ope nervorum aliarumve chordarum; *pneumaticam*, quæ fit flatu, v. g., cum buccina, tuba, etc.; et *crusticam*, quæ fit pulsando, ut cum tympanis. Musica igitur habet pro objecto audibile, sicut mechanica tangibile, et optica visibile.

In Extrav. Commun. l. 3, de Vita et Honestate cleric. cap. unico, musica planum cantum depravans, mutans, derelinquens, reprehenditur, ac prohibetur a Joanne XXII, qui tamen prohibere non intendit ne diebus festis in solemnibus Missis aliisque officiis fiant consonantiæ melodiam sapientes. Episcopus igitur præcipere potest ut musica sit honesta, devota et ecclesiastica; non vero eam omnino prohibere posset in ecclesia, nisi apud moniales, inquit *Ferraris*, vº *Musica*, n. 2. Unde musicatum vocalis, tum instrumentalis, licita est in divinis officiis, modo nihil inmodestum aut nimis profanum sapiat.

Juxta communioem sententiam, organa cœperunt adhiberi in ecclesiis tempore Vitaliani papæ, anno 672 defuncti.

Organa et alia quælibet instrumenta musica prohibita fuerunt in Missis defunctorum a Bened. XIII, in concilio Romano, tit. 15, cap. 6. Responsio S. Congr. Rit. 31 martii 1629 supponit tamen permitti posse sono lugubri.

Organa non permittuntur dominicis Adventus et Quadragesimæ, exceptis 3^a dominica Adventus et 4^a Quadr. ad Missam tantum ex Cærem. Episc. l. 1, c. 28, n. 10, ad Missam et vespervas, ex decisione S. Congr. Rit. 2 aprilis 1718; nunquam autem ad *Credo*.

Quædam sunt ecclesiæ antiquæ in quibus nec organa, nec ulla instrumenta musica unquam fuerunt admissa.

Concil. Trident, agendo de seminariis instituendis (*sess. 23, cap. 18 de Reform.*), inter ea alumnos docenda recenset cantum. Omnes igitur clerici regulas cantus ecclesiastici addiscere tenentur. Bened. XIV, Const. *Anus qui*, 19 februarii 1749, ostendit *moteta* vulgaria ab officiis ecclesiasticis esse repellenda. S. Cong. Rit. 24 martii 1657 resolvit omnino prohibendas esse ab episcopo in ecclesiis, sive SS. Sacramentum sit expositum, sive non, *cantiones vel quorumvis verborum cantum materno idiomate*: quod tamen intelligendum est intra divina officia, ut supponit resolutio diei 13 aug. 1833. *Gardell.*, t. VIII, p. 339.

P. III. Thurificatio.

Thus est species gummi odoriferi ex arbusto Palæstinæ vel Arabiæ fluentis: nomen habet a verbo græco *θυειν*, *sacrificare*, quia in sacrificiis adhibetur, et quædam sacrificia ex ipso thure olim diis offerebantur. Latine dicitur incensum, a verbo *incendere*, quia incenditur seu concrematur. Semper in usu fuit pro cultu divino apud paganos, Judæos et Christianos, etsi *Tertullianus* dixerit, in Apolog., cap. 30, nos puram precem Deo offerre, *non grana thuris*; et *Athenagoras*, Deum, patrem universorum, sanguine, nidore, floribus et suffimentis fragrantibus non egere: hæc aliaque similia non probant thus in Ecclesiæ primordiis non fuisse usitatum, sed duntaxat Christianos illud non offerre velut sacrificium, aut quasi Deus eo indigeret, more ethnicorum.

Thus ordinarie non adhibetur in Missa privata: in Missa solemni, celebrans omnibus paramentis indutus, ante egressum e sacristia, accepto cochleari a diacono,

ter injicit thus de navicula super prunas ardentis in medio thuribuli, dicens: *Ab illo benedicaris*, et in latere dextro, subjungens, *in ejus honore*, et in latere sinistro, addens, *cremaberis*. Reddito cochleari, facit signum crucis nihil proferens. Hæc benedictionis forma semper usurpatur quoties thus benedicendum est, excepta benedictione quæ fit ante thurificationem Offertorii. Incensum autem non benedicitur quando immittitur ad incensandum solum sanctissimum Sacramentum, et ante oblata die Veneris in Parasceve: his casibus exceptis, semper benedicitur, etiam ubi incensandi sunt defuncti, ut probat *Merati*.

Bis totum incensatur altare in Missis solemnibus, ante Introitum, et factis oblati, ante manuum ablutionem: in prima incensatione sacerdos nihil dicit; in secunda utitur forma benedictionis speciali, et incensando pronuntiat orationem cujus verba ita distribuit, ut singulis thuribuli motibus respondeat. In Missa solemni defunctorum, prior incensatio omittitur; posterior fit more consueto.

In Missis majoribus, quæ, propter defectum ministrorum, non sunt stricte solemnes, nihilominus fiunt apud nos more consueto incensationes, omissis quæ spectant ad diaconum et subdiaconum. Plures autem decisiones S. Rit. Congregationis id fieri prohibent (13 aug. 1651, 22 jan. 1701).

Si venerabile Sacramentum in tabernaculo sit oclusum, celebrans illud adoratur genuflectendo, juxta Rubricam Romanam, sed non thurificat; adoratur enim quod latet, sed id solum incensatur quod manifeste patet. Ita *Gavantus*, *Quarti*, *Merati*, *Romsée* et alii. Consueta igitur thurificatio ad crucem refertur, velut si in altari non adesset tabernaculum.

Ubi sanctissimum Sacramentum est expositum, celebrans, post immissionem et benedictionem thuris, accepto thuribulo, genuflectit, manu sinistra qua summitatem catenularum tenet, in altare posita, dextra thuribulum inter altare et casulam tenendo, postea in planum descendens, super infimum gradum utroque

genu flexus, triplici ductu Sacramentum incensat. Mos est tamen in basilicis almæ Urbis ut genuflexio hæc fiat super ipso suppedaneo, referente *Merati*, dicente hunc morem decenter servari posse in omnibus ecclesiis.

Incensatione altaris completa, diaconus a parte epistolæ stans in plano, facta inclinatione capitis profunda celebranti, eum triplici ductu incensat: deinde, post incensationem Offertorii, incensat chorum, id est, duplici ductu dignitates ecclesiasticas et laicas, juxta rubricas et consuetudines, alios vero unico ductu, demum duplici subdiaconum tenentem patenam. Postea thuriferarius, accepto thuribulo, duplici ductu incensat diaconum, item acolythos, et ter populum.

In Missis defunctorum solus incensatur celebrans, et episcopus si adsit.

Non probatur usus duorum thuribulorum in incensatione personarum, sed tota thurificatio facienda est unico thuribulo, nisi, ex immemorabili consuetudine, canonici et magistratus simul thurificandi sint. S. Congr. Rit. 15 maii 1608 et 25 julii 1668, apud *Merati*, in Indice, n. 87, 168 et 173.

Eadem S. Congr. declaravit, 4 maii 1713, in Indice, n. 136, canonicos et dignitates genu flectere non teneri, quando episcopum celebrantem thurificant, nec ad benedictionem ejus suscipiendam; sed tantum caput inclinare.

ARTICULUS NONUS.

DE DEFECTIBUS IN MISSA OCCURRENTIBUS.

1° Inter defectus qui in celebratione Missæ occurrere possunt, alii sunt substantiales qui sacramentum redderent nullum, et in materia, forma aut intentione ministri contingunt; alii vero dicuntur accidentales, quia ad substantiam sacramenti non pertinent, nec ejus validitatem impediunt. Multi esse possunt, nec ad certum numerum reducuntur.

2° Unusquisque sacerdos Rubricas, tit. de Defectibus, attente legat, discat, memoria retineat, ut, casu adve-

niente, statim sciat quid sibi agendum sit. Nonnullas tantum communiore difficultates hic exponemus ac solvemus.

3° Si ante consecrationem advertat sacerdos hostiam esse corruptam, vel non triticeam, ea remota, aliam ponat, et facta oblatione saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desiit. Non igitur necesse est eam ante oculos elevare super patenam, neque facere super ea aut cum ea signum crucis.

4° Si post consecrationem id adverterit, posita alia, faciat oblationem ut supra, et a consecratione incipiat, nempe a verbis, *Qui pridie*, etc., et illam priorem, si non sumpserit, sumat post sumptionem corporis et sanguinis Domini; si sumpserit, nihilominus sumat eam quam consecravit; præceptum enim de perfectione Sacrificii majus est quam præceptum de servando jejunio. Eodem modo procedendum est si hostia consecrata casu aliquo dispereat, puta si vento rapiatur, si ab animali comedatur, etc., et reperiri nequeat.

5° Si post sumptionem sanguinis tantum hoc contingat, Rubrica præcipit ut novus panis et vinum cum aqua iterum ponantur, saltem in mente offerantur, consecrentur, incipiendo a verbis, *Qui pridie*, et statim sumantur, ne Sacrificium maneat imperfectum, et debitus servetur ordo.

6° Celebrans qui ante consecrationem advertit aquam, siceram aliumve liquorem pro vino adhibitum fuisse, aut vinum esse corruptum, hunc liquorem insufficientem deponere debet in vas aliquod, vinum cum aqua statim apponere, et facta oblatione, ut supra, consecrare, incipiendo a verbis, *Simili modo*. Si post consecrationem id advertat, eodem modo agat. Si post sumptionem corporis vel hujusmodi aquæ, novam hostiam et novum vinum cum aqua mixtum offerat, consecret et sumat, vel ad vitandum scandalum, si plures sint adstantes, vinum tantum cum aqua consecret, sumat et statim prosequatur. Ita expresse Rubrica Romana, quæ non facile intelligitur, non videtur enim cur nova hostia sit consecranda, cum prima valide fuerit consecrata.

7° Si materia apponenda, ratione defectus, haberi non posset, et id celebrans ante consecrationem adverteret, ulterius progredi non deberet; si, post alterius speciei consecrationem, Missa absolvenda foret, ita tamen ut verba et signa ad speciem deficientem pertinentia omittentur. Si aliquandiu expectando haberi posset, expectandum esset, ne Sacrificium maneret imperfectum.

De aliis defectibus materiæ, formæ et intentionis ministri sufficienter diximus in prima parte hujus Tractatus, agendo de pane, de vino, de aqua, etc.

Quoad alios defectus, præter multa quæ in decursu Tractatus jam præcavimus vel solvimus, videatur Rubrica.

ARTICULUS DECIMUS.

DE HORA QUA CELEBRARE LICEAT.

1° Missa ab aurora ad meridiem dici potest, inquit Rubrica, part. 1, tit. 15, n. 1. Non licet ergo, absque legitima causa, celebrare ante auroram, nec post meridiem. Sed nomine auroræ non intelligendus est ortus solis, bene vero tempus illud quod medium est inter noctem et diem. Initium habet in mense junii, fere duabus horis cum quadrante ante ortum solis; mensibus februarii et septembris, hora cum dimidia; in mense martii, hora cum quadrante: in reliquis mensibus, hora cum tribus circiter quadrantibus. Ita *S. Ligorius*, l. 6, n. 341.

2° Communiter docent auctores, ut card. *de Lugo*, *Suares*, *Bonacina*, *Tournely*, *S. Ligorius*, etc., quod nulla sit culpa Missam terminare in aurora et eam incipere parum ante meridiem, quia tempus auroræ et meridiei non mathematicè, sed moraliter intelligendum est. Imo *Benedictus XIII* declaravit, referente *Bened. XIV*, Inst. 12, n. 3 et 4, latitudinem tertiæ partis horæ, tum ante auroram, tum post meridiem, tolerari posse.

3° Graviter peccat, juxta *Busembaum*, qui sine justa causa citius mane, vel serius post meridiem celebrat; *Azor* tertiam horæ partem, *Layman* dimidiam horam,

Bonacina tres quadrantes, *Sylvius* horam requirit ut peccatum sit mortale.

4° Nullum autem est peccatum quando adest causa sufficienter excusans: ita omnes. Porro ut causæ sufficienter excusantes habentur: 1° funus principis vel alterius magnatis; 2° si sacerdos propter iter fuit impeditus, integra hora post meridiem Missam inchoare potest, juxta *Layman* et alios; 3° necessitas habendi hostiam consecratam ad dandum viaticum moribundo, quo casu media nocte celebrare liceret, ut communiter docent auctores, teste *S. Ligorius*, l. 6, n. 343; 4° mos rationabilis jam existens Missam ante auroram dicendi, ut opifices et famuli summo mane eam audire possint; ita *S. Ligorius* et plures cum illo, qui nolunt tamen hanc rationem esse sufficientem, ut Missa post meridiem celebretur; 5° causa itineris est sufficiens Missam una hora ante auroram vel post meridiem dicendi; ita *Busembaum*, *Concina* et communissime alii: unde inferimus causam studii saltem perutilis, vel ordinem alicujus communitatis pro tali anticipationem sufficienter excusare; 6° Missa solemniter licite protrahitur ad horam et amplius post meridiem, ut multi dicunt, propter processionem, solemnitatem festi, concionem, etc., et post hanc Missam solemnem permittitur Missa privata in gratiarum actionem; 7° privilegia quibus nonnulli regulares potiuntur, Missam celebrandi usque ad tertiam horam post meridiem; 8° dispensatio episcopi qui, ob causam rationabilem, permittere potest ut hora Missæ anticipetur vel usque ad duas horas protrahatur. Sic multi apud *S. Ligorium*, n. 344. Eandem habent facultatem superiores religiosi respectu subditorum suorum.

ARTICULUS UNDECIMUS.

DE PRÆPARATIONE ET GRATIARUM ACTIONE CELEBRANTIS.

Ad præparationem sacerdotis celebraturi præcipue referuntur dispositiones tum animæ, tum corporis, de quibus in prima parte egimus: quæ enim præcipiuntur fidelibus ad sacram Eucharistiam digne suscipiendam,

requiruntur a fortiori in sacerdotibus ut sanctissima convenienter pertractent.

Rubrica habet insuper ut « sacerdos celebraturus... » saltem Matutino cum Laudibus absoluto, orationi ali- » quantulum vacet, et orationes inferius positas pro » temporis opportunitate dicat. » Unde 1° non necesse est Primam ante Missam dicere ; 2° nec psalmos ac orationes in Missali pro præparatione ad Missam positas recitare, cum Rubrica his utatur verbis, *pro temporis opportunitate*. 3° Necesse est, e contra, ut Matutinum et Laudes præmittantur Missæ, et quidem sub peccato, quia præceptiva est Rubrica. Ita omnes moraliter, paucis scilicet exceptis.

Barbosa viginti numerat auctores qui dicunt hoc præceptum esse tantum sub veniali, et viginti qui contendunt esse sub mortali, inter quos *S. Antoninus* et *S. Raymundus de Peñafort*, quorum sententiæ adhæret *Gavantus* ; nituntur præcipue auctoritate *Innoc. IV* qui, Epist. 5, n. 11, apud *Labbe*, ait « sacerdotes Missam celebrare priusquam officium matutinale compleverint, » non præsumant ; » et *S. Pii V*, qui hunc inter graviores defectus collocavit, Rub. de Defect., tit. 10, n. 1.

Attamen communior et probabilior sententia est peccatum non esse mortale, quia talis obligatio non exprimitur in Rubrica, nec communiter recipitur sub gravi. Sic, inter multos, *Benedict. XIV*, de Missæ sacrif., l. 3, cap. 13 ; *S. Liguorius*, l. 6, n. 347, etc.

Hinc illi auctores concludunt quamlibet rationabilem causam ab omni peccato excusare, v. g., « si dans elemosinam postulet ut statim celebretur, si exspectet » populus aut aliqua persona gravis, si superior præcipiat, si tempus celebrandi transeat, vel instet commotio studii, itineris et similia. » Hæc sunt verba *S. Liguorii*, n. 348.

Quoad orationem cui aliquantulum vacandum est, omnes fatentur eam non esse de gravi præcepto, et tamen ab omni culpa non excusari qui sine præparatione saltem domi facta ad sacrificandum accedunt. Pii sa-

cerdotes convenientem præparationem mentalem ant vocalem nunquam omittunt, nisi hora improvise capti fuerint et tempus ipsis deficiat : tunc, ne populus exspectet, gementes et fervore animi supplentes, Missam statim celebrant, curantes ne alia vice in tali angustia constituentur.

De gratiarum actione supra sufficienter diximus. Qui autem exercitio mentalis orationis immediate ante vel post Missam vacant, aliam præparationem vel gratiarum actionem facere non tenentur, et talis est consuetudo piorum sacerdotum.

Attamen canticum *Trium Puerorum*, psalmus cxi et aliæ preces quæ in Missali indicantur ut post Missam in gratiarum actionem dicendæ, videntur simpliciter præceptæ sicut orationes singulis paramentis correspondentes, quod tamen plures negant. Missale Romanum (*Ritus celeb. Miss. in fine*) loquitur tantum de antiphona *Trium Puerorum* et cantico *Benedicite* dicendis a celebrante redeundo ad sacristiam vel sese exuendo, si paramenta dimissurus sit apud altare in quo celebravit. Postea nihilominus indicat psalmum et preces cum cantico dicenda.

Durandus, l. 4. cap. 59, n. 9, indicat *Benedicite, Laudate et Confiteantur tibi*, etc. In sæculo xiv eadem quas nunc recitamus præscribebantur gratiarum actiones, et sæculo xvi Pius V eas confirmavit. Plures nihilominus æstimant rubricam ad has preces respicientem esse tantum directivam, nec ideo obligare sub peccato.

Petitur an celebrare Missam cum notabili distractione voluntaria, sit peccatum mortale? *Quidam negant*, etiamsi distractio esset sub consecratione vel sumptione, quia, inquiunt, attentio interna non præcipitur sub gravi. *Alii vero affirmant* quoad ea quæ sunt in Canone, et præsertim quoad consecrationem et communionem ; quia voluntarie se distrahens in re tanti momenti, gravem irreverentiam Deo irrogat. Ita *Concina*, de Sacrif. Missæ, ad finem ; *S. Liguorius*, l. 6, n. 410, dub. 5, et plures alii.

ARTICULUS DUODECIMUS.

DE INTERRUPTIONE MISSÆ.

1° Nunquam licet Missam post consecrationem unius speciei directe abrumpere, etiam ad vitandam mortem, quia ipsius essentia est de jure divino : unde nec episcopus nec ipse Papa ab illa integritate dispensare potest.

2° Eam vero abrumpere vel mutilare indirecte, seu præter voluntatem, aliquando licet : v. g., furentis incendio, irruente hoste ad necandum, etc., posset sacerdos hostiam jam consecratam sumere, vel secum deferre, calice non consecrato, ea intentione ut Sacrificium serius compleat si possit ; si non possit, excusatur a peccato. *Est sententia communis.*

3° Missam per aliquod breve tempus interrompere licet, ob rationabilem causam : v. g., 1° ob concionem post evangelium, vel ob processionem excipiendam ; 2° in gratiam alicujus principis supervenientis, aut turbæ peregrinorum in die festo qui alias Missam audire non possent : idem fieri posset in adventu episcopi, aut cardinalis, aut processionis populi : ita *S. Ligorius* et plures apud ipsum. 3° Si gravis urgeret necessitas, vel propria, v. g., morbus ; vel proximi, ut si moribundus, in propinquo positus, baptizandus aut absolvendus esset, et vestes sacras exuere opus non foret ; secus, celeriter et tamen reverenter absolventa esset Missa, et statim properandum ad periclitantem. Vide *Coll. Andeg. et S. Ligorium*, l. 6, n. 354. Sacerdos ad Sacrificium revertens, incipiet ubi desierat : si ante consecrationem interrupisset et mora plus quam unius horæ fuisset, ab initio ordiri deberet, quia, post talem interruptionem, idem non censeretur Sacrificium. Ita *S. Ligorius* et plures alii. Supponitur quod interruptio non proveniret ex concione vel ex aliqua cerimonia juncta cum ipsa Missa, quia tunc unitas moralis servatur.

4° Si celebrans ante consecrationem deficiat, alius sacerdos Missam continuare non debet, juxta communem

sententiam ; si post consecrationem, sive utriusque, sive unius speciei, et ante sumptionem utriusque, alius sacerdos etiam non jejunus, et, defectu aliorum, excommunicatus, interdictus, irregularis, supplere debet, si absque gravissimo incommodo possit et intra spatium unius horæ accersiri valeat. Post horam non supplendus est celebrans deficiens, quia idem non censeretur Sacrificium. *S. Ligorius*, l. 6, n. 355.

5° Si excommunicatus denunciatus Sacro assistere vellet et expelli non posset, aut si tempore Sacrificii ecclesia pollueretur, ante Canonem, Missa statim abrumpenda esset : incepto Canone, proseguenda foret usque ad communionem inclusive, populo dimisso soloque ministro remanente cum presbytero, et, communiōe facta, omnia asportanda essent in sacristiam vel in alium locum vicinum, ut ibi compleretur liturgia. *Conf. d'Angers, Censures.*

FINIS TRACTATUS DE EUCHARISTIA.